

ZAGADNIENIA
HISTORII MUZYKI
dla klas gimnazjum

Opracował *Dariusz Herman*

Edykt mediolański – (cesarz rzymski Konstantyn Wielki 313r.n.e) wolność wyznawania religii chrześcijańskiej - **rozwój kultury** (muzyka, ośrodki)

ŚREDNIOWIECZE

476-1453

- style – *gotycki i romański*
- *Antyfonarz*- zbiór utworów wykonywanych na nabożeństwach wszystkich świąt (na każdą niedzielę)
- *chorał gregoriański* – śpiew *jednogłosowy, a capella, melizmatyczny, ametryczny, w j. łacińskim, wykonywany przez mężczyzn*
- *wielogłosowość* – śpiew dwu i trzygłosowy (*organum*)
  - a) dwa głosy oddalone od siebie o cztery(kwarta), pięć(kwinta) lub i osiem(oktawa) dźwięków.
  - b) śpiew, w którym jeden z głosów przetrzymywał lub powtarzał jeden określony dźwięk.
  - c) śpiew, w którym dwa głosy są prowadzone w ruchu przeciwnym względem siebie.
- powstanie nowych form muzycznych – *madrygału, motetu, ballady* .
- najstarsze zabytki polskiej muzyki –*Bogurodzica* –anonim z XIII w, *Gaude Mater Polonia* –Wincenty z Kielc.

RENESANS

1453 – 1597

- twórcy **Leonardo da Vinci, Rafael**; **literatura** - **William Szekspir, Mikołaj Rej, Andrzej Frycz-Modrzewski, Jan Kochanowski**
- **odkrycia** – **Mikołaj Kopernik, Krzysztof Kolumb**
- *reformacja kościoła katolickiego*
- dominacja *religijnej, wokalne* muzyki *polifonicznej* (równoczesne prowadzenie kilku równorzędnych, samodzielnych głosów) *a capella*.
- wprowadzenie do muzyki nowego elementu – *harmonii* (*współbrzmienia dźwięków*).
- najwięksi światowi kompozytorzy – *Giovanni Pierluigi da Palestrina* (jego twórczość uznano za wzór muzyki kościelnej) i *Orlando di Lasso* - Włosi

ZŁOTY WIEK MUZYKI POLSKIEJ (XVI)

- *Zygmunt Stary i Zygmunt August* – mecenasi muzyki.
- 1543 rok – założenie w *katedrze na Wawelu kapeli rorantystów* - zespołu wokально-instrumentalnego przez króla *Zygmunta Starego*
- opracowanie największej w Europie, liczącej 600 tomów *tabulatury* przez polskiego zakonnika *Jana z Lublina* (zbiory utworów organowych, lutniowych)
- 1580 r. - wydanie 150 pieśni 4-głosowych do tekstów *króla Dawida* (w tłumaczeniu *Jana Kochanowskiego*) przez *Mikołaja Gomółkę*
- *Mikołaj z Krakowa, Mikołaj Zieleński, Mikołaj Gomółka, Mikołaj z Radomia, Wacław z Szamotuł* – polscy kompozytorzy.
- *lutnia, harfa, flet, puzon, pomfort* (dawny fagot), *kornet, szalamaja* (pierwowzory trąbki i oboju) – na tych instrumentach grano (*kwartet smyczkowy* jeszcze się nie wykształcił)

Formy muzyczne

- *Msza* – umocnienie sześciu części stałych (podstawy formy muzycznej)
  - a) *Kyrie* – „Panie zmiłuj się nad nami”
  - b) *Gloria* – „Chwała Panu na wysokości”
  - c) *Credo* – „Wierzę”
  - d) *Sanctus* – „Święty
  - e) *Benedictus* – „Błogosławiony”
  - f) *Agnus Dei* – „Baranek Boży”
- *Motet* – forma wokalna, rozwinięta w renesansie (*szereg odcinków o różnej melodii i tekście dla poszczególnych głosów*) – odmiana instrumentalna motetu - *ricercar* (riczerkar).
- *Madrygał* – świecka pieśń polifoniczna, rozwinięta w renesansie o charakterze zbliżonym do motetu, nierzadko z zastosowaniem chromatyki (*podwyższeń i obniżen dźwięków*)

- Malarstwo – P. Paul Rubens, Diego Velasquez, Rembrandt van Rijn
- Literatura – Molier, Jan Chryzostom Pasek, Jan Andrzej Morsztyn
- Powstanie pierwszej opery „Dafne” Jakub Peri
- mimo znacznego rozwoju wszystkich dziedzin sztuki - okres ustawicznych wojen i rozruchów – Wojna Trzynastoletnia, zamieszki we Francji plus wojna z Hiszpanią i Holandią, rewolucja w Anglii
- dążenie do olśnienia, zadziwienia i wzruszenia odbiorcy
- krystalizacja stylu *homofonicznego* (główna melodia na tle akordowego towarzyszenia głosów)
- *instrumentarium* – pojawiają się skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas, flet poprzeczny, fortepian, rozwój organów-udoskonalanie (Katedra w Oliwie, kościół O.O Benedyktynów w Leżajsku)

Formy muzyczne

- *fuga* – utwór polifoniczny, w którym temat kilkakrotnie przechodzi kolejno przez wszystkie głosy
- *oratorium i kantata* – są zbliżone formą do *oper*, występują w nich śpiewacy – *solisci, chór i orkiestra*, lecz *nie mają akcji scenicznej*. Tok akcji *oratorium* (fragment z życia Chrystusa), opisuje tzw. *recytatyw*, czyli, śpiewna deklamacja solistów.
- *opera* – połączenie *dramatu* (libretto-tekst słowny opery), *muzyki* (aktorzy-śpiewacy, chór, orkiestra), *plastyki* (dekoracja i kostiumy) i później *baletu* – *Claudio Monteverdi* - (Orfeo)
- *suity* – rozwój w epoce baroku – utwór instrumentalny złożony z czterech tańców kontrastujących ze sobą pod względem charakteru rytmu i tempa:
  - I – powolny (*allemande*)
  - II – szybki (*courante*)
  - III – powolny (*sarabanda*)
  - IV – szybki (*gigue*)
- *koncert barokowy* – obok suity instrumentalna forma muzyki barokowej – schemat części utworu (szybka, wolna, szybka) rozwinął *Antonio Vivaldi*
  - a) *concerto grosso* – grupa solistów (concertino) i orkiestra – twórca *Arcangelo Corelli*
  - b) *koncert solowy* – solista i orkiestra – twórca *Giussepe Torelli*

Najwybitniejsi twórcy muzyki baroku

- *Jerzy Fryderyk Handel* – (23.02.1685 – 14.04.1759) wybitny twórca oper, kantat i oratoriów („Mesjasz”- słynne *Alleluja*, „*Juda Machabeusz*”, „*Izrael w Egipcie*”, „*Saul*”, „*Samson*”, „*Salomon*”)
- *Jan Sebastian Bach* – (21.03.1685 – 28.07.1750) najbardziej znany twórca epoki baroku, mistrz fugi (*Das wohltemperierte Klavier*), koncertu barokowego (*koncerty brandenburskie*), mszy (*h-moll*), oratoriów (*Oratorium na Boże Narodzenie*), pasji (*Pasja wg Św. Mateusza*), suit, kantat, kanonów, inwencji dwu i trzy głosowych.
- *Antonio Vivaldi* – (1675 – 1741) obok *J.S. Bacha* i *J.F. Handla*, najbardziej znany twórca koncertów barokowych – cykl „*Cztery Pory Roku*”, ukształtował formę koncertu barokowego.

Barok w Polsce

Zależność polskiej muzyki od dworu królewskiego, oraz licznych, potężnych dworów magnackich, również Kościoła katolickiego – jednak pozostaje wysoki poziom edukacji muzycznej (zakony Jezuitów i Pijarów).

- wojny kozackie (Chmielnicki), szwedzkie (potop), tureckie i rosyjskie
- *Marcin Mielczewski* – kilkanaście mszy, oraz utworów instrumentalnych, w których często wykorzystywał rytmy polskich tańców ludowych (polonez, mazur). Twórczość jego była znana w wielu europejskich krajach
- *Adam Jarzębski* – czołowy kompozytor barokowej muzyki instrumentalnej – stosował nowoczesną harmonię *dur – moll*
- *Bartłomiej Pękiel* – najwybitniejszy polski polifonista – doskonała znajomość głosu ludzkiego i wspaniała umiejętność łączenia głosów według ścisłych zasad kontrapunktu.
- *Grzegorz Gerwazy Gorczycki* – ksiądz, który tworzył głównie dzieła o treści religijnej – opracował na cztery głosy gregoriański hymn „*Gaude Mater Polonia*”.

KLASYCYZM

(1750 – 1827)

- zmiany i rozwój nowych poglądów artystycznych i filozoficznych (zwrócenie uwagi na kulturę i sztukę antyczną)
- **Wielka Rewolucja Francuska** (14.07.1789r. zburzenie Bastylji)
- rozwój architektury, malarstwa - **Canaletto**, **Baciarelli**,
- wykształcenie **cyklu sonatowego** (homofoniczny typ techniki kompozytorskiej zapoczątkowany w baroku) z formą **allegro sonatowego**, jako jego pierwszą część i budowanie według niego – **sonat**, **koncertów**, **kwartetów smyczkowych**, **symfonii**.
- **Cykl sonatowy** (sonata – utwór solowy)
  - I cz. – **szybka** (allegro)
  - II cz. – **wolna** (adagio, largo)
  - III cz. – **umiarkowana** (menuet, lub scherzo)
  - IV cz. – **bardzo szybka** (presto, vivo)
- **allegro sonatowe** – składa się z
  - a) **ekspozycji** – przedstawia dwa kontrastujące ze sobą tematy muzyczne połączone łącznikiem i kończące się epilogiem
  - b) **przetworzenia** – części, w której tematy ulegają przekształceniom
  - c) **reprzyzy** – powrotu tematów do postaci zasadniczej (czasami z niewielkimi zmianami), kończącej się **kołą** (zakończeniem)
- **symfonia** – to sonata przeznaczona do wykonania przez orkiestrę symfoniczną
- **koncert** – to sonata przeznaczona do wykonania przez instrument solowy z towarzyszeniem orkiestry

Wiedeńscy mistrzowie muzyki

- **Józef Haydn** (1732 – 1809) kompozytor i wirtuoz skrzypiec, główne kompozycje to **104 symfonie**, **83 kwartety smyczkowe**, **48 koncertów** na różne instrumenty, **14 mszy**, **4 oratoria** (m.in. „*Stworzenie świata*”, „*Pory roku*”), **sonaty fortepianowe**, **24 opery** (operetki) i wiele drobnych utworów
- **Wolfgang Amadeusz Mozart** (1756 – 1791) geniusz muzyczny, wirtuoz fortepianu i skrzypiec – jego utwory są szczytem formy klasycznej – jego twórczość to ok. 700 kompozycji : min. **24 opery**, **54 symfonie**, **55 koncertów fortepianowych i skrzypcowych**, **25 kwartetów smyczkowych**, **19 mszy**, **32 sonaty**
- **Ludwig van Beethoven** (1770 – 1827) wirtuoz fortepianu – ostatni klasyk, lecz był prekursorem łączącym epokę klasycyzmu i romantyzmu. Główne jego kompozycje to : **9 symfonii**, **32 sonaty fortepianowe**, **26 kwartetów smyczkowych**, **10 koncertów skrzypcowych**.

Klasycyzm w Polsce

- Okres panowania ostatniego króla **Stanisława Augusta Poniatowskiego** – polityczny upadek Polski, ale również okres rozwoju nauk - „**Oświecenie**” (Ignacy Krasicki, bracia Sniadeccy, ks. Stanisław Staszic, ks. Hugo Kołłątaj, bp. Adam Naruszewicz.
- 11.07.1773r. prapremiera utworu uznanego za pierwszą polską operę „**Nędza uszczęśliwiona**” **Macieja Kamińskiego**, następnie drugiej opery pt. „**Zośka, czyli wiejskie zaloty**”
- wodewil **Jana Stefaniego** (Czecha z pochodzenia) „**Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale**” do libretta **Wojciecha Bogusławskiego** – **ojca teatru polskiego**
- **Szczęśny Janiewicz** (1762-1848) (**Feliks Yanienicz**) – wirtuoz skrzypiec, dyrygent i organizator osiadł w Anglii
- **Józef Elsner** (1769-1854) – kompozytor, działacz muzyczny (organizator m.in. szkoły muzycznej), a przede wszystkim pedagog – nauczyciel F. Chopina.
- **Michał Kleofas książę Ogiński** (1765-1833) – twórczość jego nie jest dokładnie zbadana, lecz sławę przyniosły mu utwory fortepianowe na czele z polonezem „**Pożegnanie Ojczyzny**”, emigrant po upadku **Powstania Kościuszkowskiego**
- **Maria Szymanowska** (1789-1831) – wybitna pianistka koncertująca w całej Europie, ceniona kompozytorka (**walce**, **mazurki**, **nokturny**, **polonezy**, **etiudy**, **pieśni**)
- **Karol Kurpiński** (1785-1857) – pedagog, kompozytor, dyrygent, organizator życia muzycznego
- **rozwój pieśni patriotycznej** – „**Mazurek Trzeciego Maja**”, „**Polonez Trzeciego Maja**”, „**Bartoszu, Bartoszu**”, „**Mazurek Dąbrowskiego**” i wiele innych.

ROMANTYZM**(1827–1848)**

w Polsce do 1863r.

- **subiektywizm** – stronniczość i opiniowanie wg własnych odczuć i wrażeń (odnosi się tylko do twórczości)
- **ludowość** – nawiązywanie do sztuki ludowej, przekonanie, że lud jest nośnikiem prawdziwych i wartościowych poglądów
- **wiara w świat pozazmysłowy** – w utworach romantycznych występuje wielka ilość duszków, rusałek, elfów, nimf i innych stworzeń, które są wytworem wyobraźni artystów, emocjonalizm
- **wzrost uczuć narodowych** – w utworach odczuwalne są mocno elementy danego regionu, narodu – szczególnie polska twórczość utrzymywała ducha narodu, ponieważ Państwa Polskiego już nie było
- rozwój dwóch dziedzin sztuki – *literatury i muzyki*
- **literatura** - *Johan Wolfgang Goethe* – poeta i prozaik niemiecki (Faust)
  - *Wiktor Hugo* – poeta i prozaik francuski (Nędznicy)
  - *Lord Byron* – angielski poeta (Giaur)
  - *Aleksander Puszkina* – poeta i prozaik rosyjski (Borys Godunow)
  - *George Sand* – męski pseudonim *Aurory Dudevant* – pisarki francuskiej, wieloletniej przyjaciółki *F. Chopina*
  - **złoty wiek poezji polskiej** – *A. Mickiewicz, J. Słowacki, Z. Krasiński, C. K. Norwid, A. Fredro*
- **plastyka** – *Teodor Gericault, Eugeniusz Delacroix, Piotr Michałowski, Artur Grotger*
- **pieśń romantyczna** – *zwrotkowa* (wzorowana na pieśniach ludowych), *deklamacyjna* (w których główną rolę gra tekst), *o charakterze balladowym* (np. Król elfów) – najwybitniejszy twórca *Franciszek Szubert* („Lipa”, „Pstrąg”, „Król olch” i cykle pieśni m.in. „Małgorzata przy kołowrotku”)
- **miniatura instrumentalna** – drobne utwory na fortepian, oraz instrumenty smyczkowe – przedstawiciele – *Robert Schuman* (Wesoły wieśniak), *Jan Brahms* (walc As-dur)
- **poemat symfoniczny** – programowy, jednoczęściowy utwór symfoniczny – *Franciszek Liszt, Paul Dukas* (Uczeń czarnoksiężnika)

Przedstawiciele muzyki romantycznej

- *Fryderyk Chopin* (01.03.1810 Żelazowa Wola-17.10.1849 Paryż) – najwybitniejszy polski kompozytor i wirtuoz fortepianu, komponował *Polonezy, Ronda, Mazurki* (stylizacje kujawiaków, mazurów i oberków) dwa koncerty fortepianowe (f-moll i e-moll) wprowadził nowe gatunki muzyczne do pianistyki światowej (*Scherza, Walce, Etiudy i Nokturny* a także *Preludia* jako utwory samodzielne, nie wstęp jak u *J.S.Bacha*)
- *Hektor Berlioz, Niccolò Paganini, Joachim Rossini, Feliks Mendelssohn-Bartholdy, Karol Maria Weber, Franciszek Liszt, Ryszard Wagner*

SZKOŁY NARODOWE*Neoromantyzm, Neoklasycyzm i Pozytywizm polski*

- **Szkoła norweska** – *Edward Grieg* nazywany Chopinem północy (suita „Peer Gynt”), *Christian Sinding* kompozytor utworów symfonicznych i kameralnych (miniatura „Odgłosy wiosny”)
- **Szkoła hiszpańska** – *Felipe Pedrell* - krytyk, pedagog, kompozytor- dążył do wyzwolenia muzyki spod obcych wpływów
- **Szkoła francuska** – *Cezar Franck* – umiejętnie łączył elementy muzyki dawnej (*polifonia*) ze zdobyczami Klasycyzmu i Romantyzmu, *Karol Gounod* – *Ave Maria* – melodia dopisana do *preludium C-dur J.S.Bacha*, *Georges Bizet* – kompozytor - „Carmen”, „Polawiacze pereł”, *Jakub Offenbach* – najbardziej znany twórca operetek (parodie starogreckich podań i legend połączone z satyrą ówczesnych problemów), najsłynniejsze operetki to : „Orfeusz w piekle”, „Piękna Helena”, „Życie paryskie”
- **Szkoła włoska** – *Giuseppe Verdi* – światowy twórca oper : „Nabuchodonozor”, „Rigoletto”, „Traviata”, „Aida”, „Otello”, „Falstaff” ; *R. Leoncavallo, G. Puccini, P. Mascagni*
- **Szkoła czeska** – *Bedřich Smetana* – twórca opery narodowej „Sprzedana naręczona”, „Dalibor” (cykl sześciu poematów „Moja Ojczyzna”) ; *Antoni Dworzak* – wirtuoz skrzypiec, fortepianu , („Tańce słowiańskie”) w IX symfonii e-moll „Z Nowego Świata” zamieścił elementy muzyki amerykańskiej.
- **Szkoła rosyjska** – *Michał Glinka* , „*Potężna Gromadka*” – *Milij Balakiriew, Aleksander Borodin, Cezar Cui, Modest Musorgski Mikołaj Rimski-Korsakow ; Aleksander Skriabin, Siergiej Rachmaninow, Piotr Czajkowski* – najwybitniejszy kompozytor rosyjski – opery „*Eugeniusz Oniegin*”, „*Dama pikowa*”, siedem

- symfonii, koncerty : skrzypcowy (D-dur), fortepianowy (b-moll), balety : „*Jezioro łabędzie*”, „*Śpiąca królewna*”, „*Dziadek do orzechów*”
- **Szkoła polska** – **Stanisław Moniuszko** – twórca polskiej opery narodowej („*Halka*”, „*Straszny dwór*”, „*Flis*”, „*Hrabina*”), kompozytor „*Śpiewników domowych*”- pieśni np. „*Prząśniczka*”, „*Kozak*”, „*Stary kapral*”, „*Pieśń wieczorna*”; **Henryk Wieniawski** – wirtuoz skrzypiec i kompozytor (koncerty, polonezy); **Ignacy Jan Paderewski** – wirtuoz pianista, kompozytor, działacz społeczny i polityczny, przyjaciel prezydenta USA Tomasza W. Wilsona; **Zygmunt Noskowski** – uczeń **Stanisława Moniuszki**, nauczyciel takich sław jak : **Mieczysław Karłowicz**, **Grzegorz Fitelberg**, **Karol Szymanowski**, **Ludomir Różycki**.
- **Oskar Kolberg** – najwybitniejszy etnograf świata, który w ciągu 50 lat pieszych wędrówek spisywał podania, legendy, pieśni, obyczaje i tańce ludowe publikując je (własnym kosztem). Tytuł pracy to „*Lud, jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce*” – wydanie całości obejmuje 66 tomów bez suplementów (dodatek uzupełniający i uaktualniający)
- **Muzyka w Austrii** – **Anton Bruckner**, **Hugo Wolf**, **Gustaw Mahler**, **Jan Strauss** – **król walca**, **Franz Lehar**.
- **Muzyka w Niemczech** – **Jan Brahms**, **Ryszard Strauss** (poematy, pieśni np.), **Max Reger** – **mistrz organowy**.
- **Dramat muzyczny** – **Ryszard Wagner**- synteza muzyki, słowa i obrazu scenicznego – motywy przewodnie wyrażające konkretne osoby i sytuacje (przedmioty, miejsca, zdarzenia)

IMPRESJONIZM

Impresja – wrażenie. Nazwa kierunku artystycznego wywodzi się z malarstwa a konkretniej z tytułu obrazu „*Impresja-wschód słońca*” autorstwa **Claude’a Moneta**. Impresjoniści dążyli do **przedstawienia chwilowego subiektywnego wrażenia**. Najwybitniejszymi przedstawicielami tego kierunku w malarstwie byli w/wym. **Claude Monet**, **August Renoir**, **Edgar Degas**, **Edward Manet**, **Paul Cezanne**, **Paul Gaguin**, **Vincent van Gogh** a wśród Polaków **Aleksander Gierymski**, **Józef Pankiewicz** i **Władysław Podkowiński**.

Stosowanie subiektywnych ocen, utrwalanie ulotnych i szybko zmieniających się nastrojów, odczuć i wrażeń znajdziemy u pisarzy takich jak : **Stefan Żeromski**, **Władysław Reymont**– **pozytywizm**

- **Claude Debussy** (22.08.1862 – 25.03.1918) – główny reprezentant impresjonizmu w muzyce, **stworzył skalę całotonową** (np. w gamie durowej półtony występują między III-IV i VII i VIII stopniem) wykorzystując ją w swych kompozycjach : 24 **preludia fortepianowe**, **poematy orkiestrowe** – „*Morze*”, „*Obrazy*” (tryptyki symfoniczne), „*Popołudnie fauna*”, „*Nokturny*”, **opera** „*Pellae i Melizanda*”
- **Maurycy Ravel** (1875 – 1937) – impresjonizm dotyczy głównie jego wcześniejszego okresu w twórczości - charakterystyczne **wykorzystywanie rytmu z bogatą instrumentacją** („*Obrazki z wystawy*”) i **stosowanie nowoczesnej harmonii** (lecz czasami również skal kościelnych)

MUZYKA POLSKA XX WIEKU

- **Mieczysław Karłowicz** (1876-1909) – kompozytor poematów symfonicznych, pieśni, koncertów (słynny koncert skrzypcowy A-dur) i innych. Z zamiłowania taternik (**główny inicjator Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego**), zginął przysypany lawiną śniegu.
- **Ludomir Różycki** (1884-1953) – kompozytor, jeden z założycieli muzycznego kierunku „*Młoda Polska*” wraz z **Karolem Szymanowskim**, **Grzegorzem Fitelbergiem** i **Apolinarym Szeluto**.
- **Karol Szymanowski** (1882-1937) – jego twórczość to trzy okresy
  - I – okres romantyczny
  - II – okres poszukiwań – impresjonizm, muzyka ludów Afryki Płnocnej
  - III – okres indywidualnego stylu narodowego, inspirowanego polską muzyką ludową (folklor podhalański i kurpiowski)
- **Witold Lutosławski** (1913-1994) – kompozytor – 4 symfonie, koncerty, utwory dla dzieci (podręczniki szkolne) muzyka kameralna.
- **Kompozytorzy** – **Grażyna Bacewicz**, **Stefan Kisielewski** (również publicysta), **Kazimierz Serocki**, **Tadeusz Baird** (berd), **Bogusław Schaeffer** (szefer), **Wojciech Kilar**, **Henryk Mikołaj Górecki**.
- **Krzysztof Penderecki** (1933) – kompozytor rozszerzający możliwości techniczne gry na instrumentach smyczkowych i poszukujący wciąż ciekawszych, niekonwencjonalnych współbrzmień instrumentów – najważniejsze dzieła – **oper** : „*Diabły z Loudun*”(ludę), „*Raj utracony*”, „*Czarna maska*” i inne kompozycje

symfoniczne („Tren pamięci ofiar Hiroszimy”, „Sabat Mater”, „Jutrznia”, „Polskie Requiem”)

NOWE TECHNIKI KOMPOZYTORSKIE

- **Dodekafonia** – technika oparta na 12 dźwiękach, bez osadzenia w konkretnej tonacji (tonika, subdominanta, dominanta) – **Arnold Schonberg**
- **System „modi”** – skale, stanowiące podstawę melodyczną i harmoniczną utworu – **Olivier Messiaen**
- **Muzyka konkretna** – muzyka nagrana na kasecie (bez zapisu nutowego), materiał dźwiękowy to nie tylko barwa instrumentów, to każdy dźwięk „niemuzyczny” szum, hałas, stuki, itp. (**Pierre Schaeffer**) – przekształciła się w muzykę elektroniczną – cyfrowa obróbka dźwięku
- **Aleatoryzm** – zamierzony przez kompozytora przypadek w wykonaniu utworu, za każdym razem jest inaczej wykonany (**Karlheinz Stockhausen**)